

'sense sang'; una explicació fonètica i morfològica aventurada, però única aplicable a les tres denominacions, i suggerida pel fet que en el S. xv apareix en textos valencians o suspects de ser-ho, esdevindria possible prenent-ho per un mot dels pescadors del Migjorn, en el qual un derivat **sangato* o **exangato*, hauria donat, amb evolució mossàr., adés *sāngāt* adés *šāngāt*. □ 1.^a doc.: *xanguet*, 1805, Belv.; *seget* fi S. xiv, 1429, 1495.

«*Xanguet*: boliche, pescado de ciento en boca, *picicili*», Belv.; «*xanguet*: peixet molt menut, *boliche*, *morralla* ---», Lab. 1840. Conegudíssim a tota la costa del Princ. almenys. En el curiós glossari de l'argot dels Caputxins, ms. de 1812 (*Misc. Coll Alentorn*, 1984, 347) consta que els pensionats d'aquestes escoles li donaven el nom figurat «tatxetas: *xanguet*», comprensible com a ponderació de la insignificància i baratura d'aquest peixetó, comparable a uns clauets com són les *tatxetes*, més petites que les *tatxes*, ja poc consistents. «Tot va més car que el bordell; / no es pot anar a la plaça: / el *xanguet*, a quatre sous, / el seïto a tres rals, les gambes / a tretze sous menos tres», Robrenyo (*El Sarau de la Patacada*, Barcino, p. 22).

Pitarra, paròdia calderoniana: «naix lo rap, que s'assegura, / qu'és peix de fatxa tant ruina, / que 'l *xanguet* y la sardina / se burlan de sa figura» (*Pildores de Holloway*, *Gat. y S. P.*, I, 291): fins un ésser tan infeliç se'n mofa!; «*xanguet*, pops, *rogerets* ---», Bosch d. l. Trinx. (*Recorts d'un exc.*, 257); «Ey! no remeni les maduxes; que 's pensa qu' és *xanguet*?», Em Vilanova (*Entre Família*, O. C. III, 155; i de nou O. C. XI, 162); «si no mengem llus... menjarem *xanguet*!»: ab salut array tant me plau una cosa com l'altra!», Pons Mass. (*Auca d. l. P.*, 182; *contigo pan y cebolla...*). *Lo Xanguet*, almanac satíric escrit per Conrad Roure (p. p. l'editor López Bernagossi, c. 1885, cf. *Bibl. Pop. de L'Avenç* xcvi, 87).

Sāngét he sentit dir a Bna., Maresme etc., i fins n'he menjat bo i cru en una fogaineta de platges a St Pol de Mar: quan érem noiets i noietaes fèiem colla, i els joves de cap a vint anys superbament ens deien el *xanguet* quan ens veïen jugar o passejar-nos, 1917 ---.

Pels ictiòlegs i pel lèxic de peixos del BDC (XI, 77) sabem que *xanguet* s'estén fins a Tarr.; *xanguet* o *xanquet* a certs punts de Val.; i *chanquete* a Màlaga; d'altres formes, que semblen variants més alterades del mateix nom —*xasclet*, *cesclet*, *serclet*— s'assenyalen a Dénia, a Bna., i també a les Illes, en particular a Menorca. I la forma principal, *xanguet*, es degué propagar a Sardenya, des del català, en segles passats: campid. *gānkittus*.

La idea d'identificar-hi el *seget* del S. xv és d'AlcM, s. v.: «ant. *peix seget*: classe de peix de baixa qualitat; potser el *xanguet*». Quant al significat que mostren els seus dos textos és una connexió ben raonable, notant també el to desvaloratiu amb què en parlen tots dos, de cosa barateta, modestíssima, aliment sense força.

En el *Decam.* és notable en primer lloc que el mot apareix en una frase afegida pels adaptadors catalans

de 1429, sense correspondència en l'original italià, però suggerida pel context d'aquest. Es tracta d'una de les expansions antifràtiques de Boccaccio: «essi non si vergognano --- loro esser gottosi, e credonsi che altri non --- sappia che i digiuni assai, le vivande grosse e poche, ed il viver sobriamente, faccia gli uomini --- più sani: e se pure infermi ne fanno, non almeno di gotte gl'infermano, alle quali si suole per medicina dare la *castità* ed ogni altra cosa a vita di modesto frate appartenente» (VII, § 3, ed. 1961, 421.28); els nostres ho traduïren normalment fins a *dare*, però des de la *castità* ho reemplaçaren per «pendre un poc de peix *seget* e altres coses semblants qu'is pertanguen a vida de frare honest» (p. 394.17). El menjar *peix seget* se'ls presentà com la recepta vulgar i general per a una dieta poc rica, modesta, i apta per no posar massa carns i servir la castedat. I la hi afegiren.

En el *Procés de les Olives* val. de cap a 1490 el *peix seget* es presenta com a aliment propi per als vells, que ja no poden «alçar... caragol» i per a llurs genives, desarmades de les... dents necessàries per clavar-les en la dolça fruita femellenca: «puix vós no podeu alçar caragol, donau *peix seget* a vostres genives» (v. 104). També figura en les *Medicines Particulars* d'Ibn Wāfid, S. xiv, en qualitat de remei: «la fenta del peix *saget* és dada a beure --- e no cesse tro que n'aja preses ---» (f° 104c, p. 174.7).

Figurant tan generalment en la combinació *peix-saget* era ben natural que es produís l'assimilació *peix sagèt* > *peix sagét*. D'altra banda, és fàcil, i descurt comuníssim, en la còpia i lectura de mss. antics, que passin per alt la sigla de nasal: seria doncs *sēget* = *senget*, i ja quedaríem ben prop del *xanguet*, que hi coincideix tant pel sentit i el to modest i despectiu que sempre en parlen.

Per la vida en el Maresme sabia jo de sobres que del *xanguet*, sobretot les menes més petites, en deien també *peix sense sang*. Sinonímia que veïem repetir-se en les dades dels ictiòlegs i lexicògrafs ictiòlògics (Sallent-Griera, BDC XI, 1923, 76, 77 ---; F. Lozano Cabo, *Nomencl. ictiológica --- de los peces españoles*, Md., amb compilació de cites dels naturalistes, sobretot des de Cisternas, 1867). Segons el primer recull *xanguet* designa tres espècies: *Aphia pellucida*, *Atherina Boyeri* i sobretot l'*Atherina hepsetus*; porta el nom de «peix sense sang» a Tarrag., p. 77, i p. 71. En el llibre de Lozano: *Atherina hepsetus*, anomenat *xanguet* a «Cat.» (Lozano Rey) és *peix sense sang* a Cat. (Loz. Rey), Tarragona (Gibert) i Golf de Tarrag. (F. de Buen), *peix sense sang* i també *xanguet* a «Val.» (Loz. Rey) etc.

La variant *xanquet* la dóna la *Ictiologia* de A. Navarrete (1898) per a l'Engraulis enchrascolus, una anxoveta, a Val. (Lozano Cabo, p. 36, § 85). D'altra banda aquesta variant amb sorda, *chanquete*, figura com andalusa, amb la definició de «boquerón pequenísimo», en AlcVenceslada, amb l'ex. «la pesca del *chanquete* la prohibieron durante una temporada» (*Vocab. Andal.*, p. 28); i per ell mateix veïem que és cosa ma-